

УДК 355.457.1:351.746.1

Василь СЕРВАТЮК,
доктор військових наук, професор
Адміністрація Державної прикордонної служби України, м. Київ

Володимир КИРИЛЕНКО,
доктор військових наук, професор
Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

Дмитро КОВАЛЬОВ
Східне регіональне управління
Державної прикордонної служби України, м. Краматорськ

ОСОБЛИВОСТІ УМОВ ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ ЗА ПЕРЕМІЩЕННЯМ ОСІБ, ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ ТА ВАНТАЖІВ (ТОВАРІВ) ЧЕРЕЗ ЛІНІЮ ЗІТКНЕННЯ У МЕЖАХ ДОНЕЦЬКОЇ ТА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

У статті подано результати аналізу особливостей організації та реалізації прикордонного контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у районі проведення антитерористичної операції.

Ключові слова: прикордонний контроль, антитерористична операція, контрольний пункт в'їзду/виїзду.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Гібридна війна Росії проти України, що виявляється в комплексі скоординованих інформаційних, військових та економічних заходів, триває без ознак наближення завершення. У міжнародному інформаційному просторі з'являється все більше тривожних новин стосовно загрози з боку Російської Федерації. Військова ситуація в зоні бойових дій на сході держави залишається нестабільною. Представники Місії ОБСЄ з початку листопада 2016 року констатують збільшення кількості порушень припинення вогню [1]. У Донецькій області було зафіксовано зростання обстрілів – від 311 (1 листопада) до 2000 (9 листопада) обстрілів за добу. У Луганській області ситуація була більш спокійна, але з 9 листопада відмічається загострення – з 225 до 974 обстрілів за добу. Противник застосовує стрілецьку зброю, міномети 82 та 122 мм, СПГ, АГС. Продовжуються бої середньої інтенсивності на ділянці Тоненьке, Піски – Красногорівка – Старомихайлівка. На маріупольському напрямі в селищах Виноградне, Лебединське, Широкине (підконтрольні Збройним Силам України) спостерігачі Місії ОБСЄ неодноразово фіксували вибухи активно-реактивних снарядів, стрілецької зброї, протитанкових гармат, міномети 82–122 мм, АГС, ЗУ. На світлодарській “дузі” Місією практично під час кожного патрулювання в м. Дебальцево фіксуються постріли з артилерії 82–120 мм, РСЗВ, ЗУ у бік Світлодарська та с. Луганське. З Горлівки ведеться вогонь з БМП-1,2, СПГ, артилерії 122–152 мм у бік контрольних пунктів в’їзду/виїзду (далі – КПВВ) “Майорськ” та “Мар’їнка”.

На Луганщині під обстріл регулярно потрапляють Троїцьке, Попасна, Кримське, Золоте, Новозванівка. Патруль Місії у Кадіївці та Первомайську фіксують використання РСЗВ, постріли з міномета 82 мм, БМП-1. На КПВВ “Станиця Луганська” Місія фіксувала бої на зруйнованому мосту з використанням стрілецької зброї, АГС, РПГ.

Крім Збройних Сил України, відповідно до чинного законодавства [2–5], для виконання завдань у зоні антитерористичної операції (далі – АТО) було залучено частини (підрозділи) Національної гвардії, Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ), а також інші

правоохоронні органи та військові формування за призначенням. За рішенням вищого військового командування України кожна залучена до проведення АТО силова структура отримала визначені завдання та приступила до їх виконання.

У такій обстановці згідно з [6] ДПСУ виконує в районі проведення АТО завдання: щодо здійснення пропуску осіб і транспортних засобів через визначені КПВВ і контрольні пости (далі – КрП); патрулювання та оперативного прикриття смуги безпеки поза дорожніми коридорами; ведення активної розвідки та оперативно-розшукової діяльності; бере участь у боротьбі з диверсійно-розвідувальними групами (далі – ДРГ), в охороні й обороні об'єктів прикордонної інфраструктури та місць дислокації підрозділів і забезпеченні режимних заходів у смузі безпеки.

Лише в останні місяці 2016 року прикордонники взяли участь у 8 спеціальних операціях щодо перевірки режиму в населених пунктах, які знаходяться в так званій “сірій зоні”, та у 3 бойових зіткненнях з припинення спроби прориву ДРГ противника [7].

З початку 2016 року прикордонниками затримано 120 транспортних засобів і близько 466 т вантажів (металобрухт, феросплави, побутова хімія, продукти харчування тощо) на суму понад 9 млн грн.

Отже, ускладнення та різка зміна обстановки на Сході держави, застосування противником нових загроз та ризиків, які складно передбачити, постійна зміна тактики його дій тощо потребують від штабу прикордонного підрозділу формування рішень на організацію службово-бойової діяльності на КПВВ, в основу яких закладено прогнозування та розрахунок необхідної кількості сил і засобів для ефективної їх реалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. За останні роки у науковій літературі з'явилася велика кількість наукових праць, присвячених проведенню аналізу та пошуку шляхів формування раціональних варіантів забезпечення бойових дій Збройних Сил України та інших правоохоронних органів, які виконують завдання в АТО [8–10 та ін.]. Водночас, питання розробки інструментальних засобів, за

допомогою яких стає можливим прийняття рішення щодо раціонального варіанта організації службово-бойової діяльності відділів прикордонної служби типу "А" на КПВВ з урахуванням умов виконання завдань, на сьогодні є малодослідженим. Зазначене виявляє необхідність проведення аналізу та виокремлення особливостей прикордонного контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей, що робить мету наукової статті актуальною.

Мета статті полягає у виявленні особливостей прикордонного контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у районі проведення антитерористичної операції.

Вклад основного матеріалу дослідження. Пропуск осіб, транспортних засобів та вантажів через лінію зіткнення здійснюється підрозділами ДПСУ спільно з підрозділами Державної фіскальної служби та Служби безпеки України у межах дорожніх коридорів лише у визначених КПВВ (таблиця 1). Переміщення вантажів поза межами КПВВ забороняється. Об'їзні шляхи поза межами дорожніх коридорів ліквідуються (перекриваються) силами Збройних Сил України [6].

Відповідно до [6] визначено перелік товарів, які заборонені для переміщення через КПВВ (таблиця 2).

У результаті аналізу статистичних даних було виявлено, що на територію тимчасово окупованих районів порушники намагаються перемістити продукти харчування, тютюнові та горілчані вироби, національну та іноземну валюти; на контрольовану територію – осіб, причетних до незаконних збройних формувань; зброю, бойові припаси; документи для незаконного отримання різного типу соціальних виплат тощо [7].

Прикордонні підрозділи, які виконують завдання в КПВВ, реалізують контроль за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) вздовж лінії зіткнення на засадах [7]: протидії тероризму; протидії розвідувально-підривній діяльності іноземних структур; забезпечення права громадян України виїхати з неконтрольованих територій; посилення контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) на неконтрольовані території.

**Перелік діючих дорожніх коридорів для автомобільного сполучення,
дистанції коридорів та контрольних пунктів в'їзду/виїзду**

I. Контрольні пункти в'їзду/виїзду на автомобільному транспорті		
№ з/п	Дорожній коридор	КПВВ
1.1	Стаханов – Золоте – Гірське – Лисичанськ	“Золоте”
1.2	Горлівка – Бахмут	“Майорське”
1.3	Донецьк – Курахове	“Мар’їнка”
1.4	Донецьк – Маріуполь (через Волноваху)	“Новотроїцьке”
1.5	Новоазовськ – Покровськ – Талаківка – Маріуполь	“Гнучове”
1.6	Станиця Луганська – Щастя – Новоайдар	“Станиця Луганська”
II. Контрольні пункти в'їзду/виїзду на залізничних шляхах		
	Дистанція колії	Залізнична станція/КПВВ
2.1	“Городній” – “Кондрашевська Нова” – “Луганськ Північний”	“Городній” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Кондрашевська Нова”)
2.2	“Красний Лиман” – “Світланово” – “Родаково”	“Красний Лиман” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Світланово”)
2.3	“Красний Лиман” – “Попасна” – “Мар’їнка”	“Красний Лиман” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Попасна”)
2.4	“Переїзна” – “Попасна” – “Мар’їнка”	“Переїзна” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Попасна”)
2.5	“Красний Лиман” – “Артемівськ 2” – “Микитівка”	“Красний Лиман” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Артемівськ 2”)
2.6	“Костянтинівка” – “Фенольна” – “Ясинувата”	“Костянтинівка” (поза межами КПВВ розгорнуто КрП на залізничній станції “Фенольна”)
2.7	“Волноваха” – “Південнодонбаська” – “Оленівка”	“Волноваха”

Таблиця 2

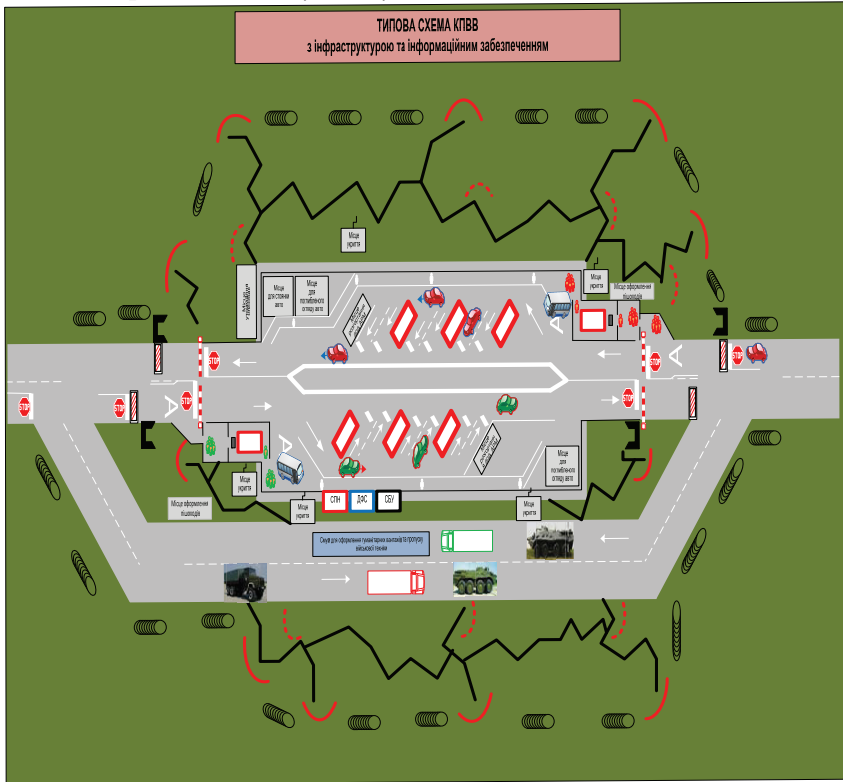
**Перелік товарів, заборонених для переміщення
в/з неконтрольованих територій**

№ з/п	Назва товару
1	Спирт етиловий, неденатурований
2	Сигарети
3	Бензини спеціальні, легкі дистиляти
4	Зброя бойова
5	Інша зброя вогнепальна та аналогічні засоби, що використовують заряд вибухової речовини (спортивна гладкоствольна та нарізна зброя, вогнепальна зброя, яка заряджається з дула, ракетниці та інші пристрої пуску сигнальних ракет, пістолети для стрільби холостими патронами, пістолети для гуманного забою тварин, що стріляють стрижнями, лінетами)
6	Частини та приладдя виробів товарних позицій 9301-9304
7	Бомби, гранати, торпеди, міни, ракети та аналогічне озброєння, їх частини; патрони, снаряди та інші боеприпаси, включаючи дріб та пижі до патронів
8	Мечі, шпаги, шаблі, палаші, рапіри, багнети, списи та інша холодна зброя, їх частини та футляри
9	Харчові продукти (їжа) у визначенні Закону України “Про безпечність та якість харчових продуктів”
...	...
35	Лікарські засоби, у визначенні Закону України “Про лікарські засоби”
36	Вироби медичного призначення

Примітка. Зазначаються товари, обіг яких заборонено/обмежено чинним законодавством України у сфері захисту суспільної моралі, ветеринарної медицини та фітосанітарних норм, культурного надбання, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

Контрольний пункт в'їзду-виїзду – спеціально виокремлена територія блокпосту другого рубежу в межах дорожнього коридору з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюється контроль контрольними органами і службами України та пропуск на неконтрольовану терито-

рію та з неї осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна. На рис. 1 відображено типову схему КПВВ [11].

Рис. 1. Типова схема контрольного пункту в'їзду-виїзду з інфраструктурою та інформаційним забезпеченням

Контрольний пункт в'їзду-виїзду на залізниці – спеціально виокремлена територія залізничної станції на другому рубежі з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюються контрольні заходи та пропуск на неконтрольовану територію та з неї осіб, обслуги, рухомого складу залізничного транспорту, вантажів та іншого майна.

Контрольний пост (у межах залізничних дорожніх коридорів) – спеціально виокремлена територія залізничної станції з комплексом будівель, спеціальних, інженерних, фортифікаційних споруд і технічних засобів, де здійснюється прикордонний та за необхідності інші види контролю залізничних рухомих складів, що переміщуються через лінію зіткнення.

Крім внутрішніх загроз, які проявляються в КПВВ, на функціонування роботи контрольних пунктів впливають і зовнішні – непоодинокі обстріли терористами інфраструктури КПВВ.

Так, наприклад, повідомлення про обстріл терористами населеного пункту “Мар’їнка” свідчить про постійну ескалацію обстановки [1]: “Упродовж години обстріл, який розпочався близько 21:00, вівся в напрямі “Мар’їнки”. Терористи використовували стрілецьку зброю і вели вогонь з н. п. Олександрівка, що на неконтрольованій території. Уже через кілька годин з боку н. п. Первомайськ, використовуючи АГС-17, незаконні збройні формування відкрили вогонь по КПВВ “Золотий” на дорожньому коридорі Лисичанськ – Стаханов. Поряд із контрольним пунктом прикордонники зафіксували розриви 10 гранат”, – йдеться в повідомленні.

Ураховуючи зазначене, інфраструктура КПВВ повинна забезпечувати [11]:

- 1) безпеку для прикордонних нарядів та подорожуючих осіб;
- 2) виключення раптового нападу наземного противника і забезпечення резерву, часу та вигідних умов для організованого розгортання сил та засобів для вступу їх у бій;
- 3) недопущення проникнення противника на відстань прямого ураження особового складу, взаємодійних служб та цивільних осіб, що перебувають у КПВВ;
- 4) недопущення несанкціонованого (безконтрольного) потрапляння до КПВВ або його залишення особами та транспортними засобами, їх безконтрольного переміщення та залишення транспортних засобів, речей у КПВВ;
- 5) мобільність розгортання та переміщення КПВВ;

б) забезпечення виявлення та недопущення прориву озброєних груп, диверсійних груп у районі функціонування КПВВ;

7) забезпечення самостійної життєдіяльності не менше однієї доби.

Для виконання зазначених умов виконання завдань на КПВВ створюється відповідна система інженерного облаштування КПВВ (рис. 2).

Рис. 2. Схема системи інженерного облаштування контрольного пункту в'їзду-виїзду

Облаштування типових КПВВ для залізничного сполучення системами інженерно-технічного контролю, системами фортифікаційних позицій та інженерних споруд застосовується обмежено, залежно від типу залізничної станції та її загальної інфраструктури.

Основні контрольні заходи та дії, які реалізуються на КПВВ, повинні забезпечити контроль за рухом людей, транспортних засобів та вантажів, недопущення виходу терористів з району ведення бойових дій та проникнення їх посібників, реалізації протиправних задумів

щодо вчинення терористичних актів тощо. Контрольні заходи та дії на КПВВ подано в таблиці 3.

Таблиця 3

Контрольні заходи та дії на контрольних пунктах в'їзду-виїзду

№ з/п	Контрольні заходи та дії
1	Контроль за рухом людей, транспортних засобів, вантажів (товарів)
2	Перевірка транспорту, що рухається через блокпост, на наявність заборонених предметів та речовин (зброя, боєприпаси, вибухівка, наркотичні засоби тощо)
3	Контроль за рухом транспортних засобів, товарів (вантажів), що перевозяться транспортними засобами, на наявність відповідного дозволу на перевезення вантажу (товару), його відповідність даним, зазначеним у такому дозволі, а також на наявність заборонених предметів та речовин
4	Виявлення та затримання осіб, які підозрюються, обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень або переховуються від органів досудового розслідування, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання, та викрадених транспортних засобів
5	Недопущення виходу заборонених вантажів (товарів) з тимчасового неконтрольованої території та відповідно провезення таких вантажів (товарів) на таку територію
6	Перевірка в осіб документів, що посвідчують особу
7	Недопущення виходу терористів з району проведення АТО та проникнення в такий район їх пособників
8	Запобігання вчиненню терористичного акту та інших протиправних діянь; тимчасове обмеження (заборона) руху транспорту, вантажів (товарів) та людей

Висновки. Специфіка виконання завдань, покладених на прикордонні підрозділи у контрольних пунктах в'їзду-виїзду через лінію розмежування в районі проведення АТО в Донецькій та Луганській областях, полягає у тому, що вони виконують оперативно-бойові завдання у тісній взаємодії з іншими підрозділами правоохоронних органів та силових структур, які реалізують вимоги Закону України “Про Основи національної безпеки держави”, а також здійснюють прикордонний контроль і пропуск через лінію розмежування осіб, транспортних засобів, вантажів та іншого майна.

Виконання оперативно-бойових завдань в умовах складної, динамічної, напруженої обстановки потребує наявності своєчасної, об'єктивної, достовірної інформації та об'єктивних показників оцінки ризиків і загроз національній безпеці України на дорожніх коридорах у районі проведення АТО.

Отже, особливості умов виконання завдань, реалізації контрольних заходів та дій прикордонного контролю через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей виявляє необхідність розробки елементів методичного апарату щодо прогнозу ефективності та вибору раціонального варіанта застосування прикордонних підрозділів ВПС типу "А" на КПВВ під час ускладнення обстановки на ділянці відповідальності, що є **перспективою подальших досліджень у даному напрямі.**

Список використаної літератури

1. Місія ОБСЄ Огляд міжнародної безпеки Аналітика з України [Електронний ресурс] : проект ГО "Центр міжнародної безпеки". – Режим доступу: <http://conflicts.in.ua/>
2. Стратегія національної безпеки України : введена в дію рішенням РНБО від 06.05.2015 та затверджена Указом Президента України від 26.05.2015 № 287/2015). – К., 2015.
3. Военна доктрина України : введена в дію рішенням РНБО від 02.09.2015 та затверджена Указом Президента України від 24.09.2015 № 555/2015). – К., 2015.
4. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України : введена в дію рішенням РНБО від 04.03.2016 та затверджена Указом Президента України від 14.03.2016 № 92/2016). – К., 2016.
5. Стратегічний оборонний бюлетень України : введений в дію рішенням РНБО від 20.05.2016 та затверджений Указом Президента України від 06.06.2016 № 240/2016). – К., 2016.
6. Тимчасовий порядок контролю за переміщенням осіб, транспортних засобів та вантажів (товарів) через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей : наказ першого заступника керівника Антитерористичного центру при Службі безпеки України (керівника Антитерористичної операції на території Донецької та Луганської областей) від 12 червня 2015 року № 415 ог. – 30 с.
7. Обстановка на державному кордоні України, на лінії розмежування сил АТО з НЗФ та адміністративній межі з тимчасово окупованою територією

єю АР Крим, заходи ДПСУ щодо підвищення рівня прикордонної безпеки : лекція / допов. : директор Департаменту охорони державного кордону України генерал-майор Махнюк А. В. – К. : Адм. ДПСУ, 2016. – 31 с.

8. Гурін О. М. Проведення аналізу шляхів формування обґрунтованого раціонального варіанту тилового забезпечення бойових дій Повітряних Сил Збройних Сил України / О. М. Гурін // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – Харків : Харківський університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, 2016. – Випуск 1(46). – С. 37–40.

9. Методичний підхід до розрахунку витрат на застосування угруповання Сухопутних військ / О. В. Гуляк, О. М. Семененко, С. Л. Столінець, О. К. Луценко // Збірник наукових праць № 2(2). – 2014. – С. 142–150.

10. Євсєєв В. О. Методика розподілу обмежених сил та засобів між важливими державними об'єктами при їх охороні в особливий період / В. О. Євсєєв // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – Харків, 2015. – Випуск 3(44). – С. 128–131.

11. Методичні рекомендації з організації служби в смузі безпеки. – К. : Адм. ДПСУ, 2014. – 24 с.

Серватюк В., Кириленко В., Ковалев Д. **Особенности условий выполнения задач пограничного контроля за перемещением лиц, транспортных средств и грузов (товаров) через линию соприкосновения в пределах Донецкой и Луганской областей**

В статье представлены результаты анализа особенностей организации и реализации пограничного контроля за перемещением лиц, транспортных средств и грузов (товаров) через линию соприкосновения в районе проведения антитеррористической операции.

Ключевые слова: пограничный контроль, антитеррористическая операция, контрольный пункт въезда/выезда.

Servatiuk V., Kyrylenko V., Kovaliov D. **Features of the border control tasks completion on the movement of persons, vehicles and cargos (goods) via the contact line within the Donetsk and Lugansk regions**

The results of the analysis of border control organization and implementation features on the movement of persons, vehicles and cargos (goods) via the contact line in the area of anti-terrorist operation have been represented in the article.

Keywords: border control, anti-terrorist operation, entry-exit check point.